

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ
«МЕТОДИЧНА СПАДЩИНА М. В. БОГДАНОВИЧА:
СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ»

19 листопада 2015 року

Лищенко. – К. : Генеза, 2012. – 160 с. : іл.

2. Богданович М. В. Математика : підручник для 1 кл. / Михайло Васильович Богданович. – К. : Освіта, 2007. – 144 с.

3. Богданович М. В. Математика : підруч. для 2 кл. чотирирічної і 1 кл. трирічної почат. шк. / Михайло Васильович Богданович. – [5-те вид.]. – К. : Освіта, 1993. – 208 с.

4. Богданович М. В. Математика : підручник для 1 кл. чотирирічної поч. шк. / Михайло Васильович Богданович, Лідія Петрівна Кочина. – К. : Рад. шк., 1986. – 128 с.

5. Нечипоренко К. П. Зміст освіти в початкових школах Радянської України в 1958–1991 рр. / К. П. Нечипоренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2014. – Випуск 9. – Частина 1. – С. 240–247.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ
УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ
(ЗА М. БОГДАНОВИЧЕМ)

***Новик Ірина Михайлівна,**
Педагогічний інститут Київського
університету імені Бориса Грінченка,
викладач кафедри педагогіки та психології*

*Предмет математики такий серйозний, що корисно не нехтувати
нагодою робити його хоч трішки цікавим*

Блез Паскаль

Трансформації, що відбуваються в освіті, спонукають формувати особистість, яка не лише отримує знання, але й вміє їх здобувати. Основою цього процесу є розвиток інтересу особистості до певного виду діяльності. Інтерес – «емоційний вияв пізнавальних потреб людини, що реалізується у спрямованості людини на певні об'єкти, прагненні глибше і повніше їх пізнати; позитивний емоційний стан, що є одним із провідних мотивів навчання і сприяє засвоєнню знань, умінь і навичок тощо» [3, с. 70]. Він є одним із постійних сильнодіючих мотивів діяльності. Особливим видом інтересу є інтерес до пізнання, у процесі якого відбувається оволодіння необхідними знаннями, вміннями і навичками.

Метою статті є розкриття особливостей формування пізнавального інтересу учнів першого класу на уроках математики, застосовуючи навчальні завдання, запропоновані М. Богдановичем.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що формування пізнавального інтересу як навчальної мотивації висвітлено у науковому доробку Є. Баранової, Н. Бібік, О. Дусавицького, А. Маркової, Н. Морозової, В. Репкіна, Т. Хомуленко, О. Шукалової, Г. Щукіної та ін. Зроблено також спроби дослідити процес формування пізнавального інтересу шляхом використання ігрових технологій (Л. Божович, Н. Кудикіна, Л. Лохвицька, О. Матюшкін), на основі технологій індивідуалізації та диференціації (Ю. Бабанський, В. Бондар), під час реалізації гуманістично-особистісного підходу (Ш. Амонашвілі). Пізнавальний інтерес, складовою якого є інтерес до учіння, вивчення навчальних предметів, більшість учених (Н. Бібік, М. Матюхіна, Н. Менчинська, В. М'ясищев, Г. Щукіна та ін.) визначає як важливу характеристику особистості школяра і як інтегроване пізнавально-емоційне ставлення до учіння.

Зокрема, у публікаціях С. Мартиненко знаходимо твердження, що «діти з розвинутою пізнавальною спрямованістю досягають помітних успіхів порівняно зі своїми ровесниками, в яких навчальні мотиви не є провідними, тому наявність пізнавальних інтересів стає важливим моментом їхньої навчальної діяльності» [5, с. 43].

Науковцями (Л. Божович, О. Дусавицький, Д. Ельконін, Н. Шевченко, Г. Щукіна) доведено, що навчання залежить від активної позиції учня, і якщо навчальна діяльність базується на співпраці учня з педагогом, то вона дає більш плідні результати. З метою підвищення пізнавальної активності учнів учитель початкової школи має застосовувати прийоми, які стимулюють дитячі пізнавальні інтереси.

Так, Г. Щукіна, у книзі «Роль діяльності у навчальному процесі»

виділила три групи стимулів пізнавального інтересу:

- «стимулювання пізнавального інтересу за допомогою змісту навчального матеріалу, зокрема: новизна змісту; оновлення вже засвоєних знань; історичний аспект знань; зв'язок з життям; ознайомлення з сучасними науковими досягненнями;

- стимулювання пізнавального інтересу у процесі організації пізнавальної діяльності учнів, а саме: різноманіття форм і методів навчання, бо їх зміна активізує діяльність учнів; проблемність, в якій має міститися здивування, труднощі, пошуки шляхів їх вирішення, що також стає стимулом активності й самостійності учнів; творчі роботи, які активізують емоційно-вольові, інтелектуальні та психічні процеси особистості;

- залежність пізнавального інтересу від стосунків між учасниками навчального процесу; при добрих, довірливих стосунках здійснюється формування пізнавальної активності учнів» [7, с. 105].

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти (2012) протягом навчання у початковій школі учні мають оволодіти ключовими компетентностями, серед яких є предметна математична компетентність, що визначається як «особистісне утворення та характеризує здатність учня (учениці) створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язання навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач» [4].

Н. Бібік зазначає, що «розвиток пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку у навчальному процесі необхідно забезпечити раціональним співвідношенням репродуктивної і продуктивної діяльності, постійне стимулювання всіх рівнів пізнавальної активності в учнів, поєднання різних форм сприймання інформації і організації навчальної діяльності» [1, с. 36].

На основі визначень, поданих ученими пізнавальний інтерес учнів до вивчення математики розуміємо як вибіркове, позитивне, емоційно-забарвлене ставлення дитини до математики, що має перевагу серед інших навчальних предметів; прагнення учня здобувати більше знань і уявлень з математики, використовувати їх у повсякденному житті.

Особливості пізнавального інтересу до математики визначаються предметною спрямованістю, глибиною і стійкістю. Говорячи про предметну спрямованість, варто зазначити, що учням 6 – 7 років подобаються різні види математичної діяльності, зокрема: рахунок, складання геометричних фігур, розкладання предметів, рішення задач, але інтерес цей найчастіше ситуативний, епізодичний, пов'язаний з яскравим наочним матеріалом. Глибина пізнавального інтересу передбачає наявність достатнього рівня математичних знань, здатності виконувати творчі завдання, прагнення

проникнути у світ математичних зв'язків і відношень. Як засвідчує практика, дітей з такими особливостями зазвичай є небагато.

Актуальним є те, що в основу підручника математики для учнів першого класу загальноосвітніх навчальних закладів (за М. Богдановичем) закладено достатньо матеріалу пошукового характеру, в якому завдання за характером пізнавальної діяльності поділяються на репродуктивні (відтворення навчального матеріалу, його застосування в знайомій ситуації, дія за зразком) і продуктивні (застосування знань у незнайомій ситуації, завдання із елементами пошукової та дослідницької діяльності) [2]

Зміст навчання математики у першому класі (за підручником М. Богдановича) орієнтований на вивчення такого навчального матеріалу, як:

- Лічба. Властивості предметів. Просторові відношення
- Нумерація чисел від 1 до 10
- Додавання і віднімання в межах 10. Складання таблиць додавання і віднімання
- Числа 11 – 20. Величини
- Нумерація чисел від 21 до 100
- Додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через розряд
- Повторення вивченого. Додавання і віднімання з переходом через розряд у межах 20 [2].

Для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики автор пропонує застосовувати загадки, ребуси, завдання у віршах, а також нестандартні завдання, що розвивають логіку, увагу, пам'ять, мислення тощо.

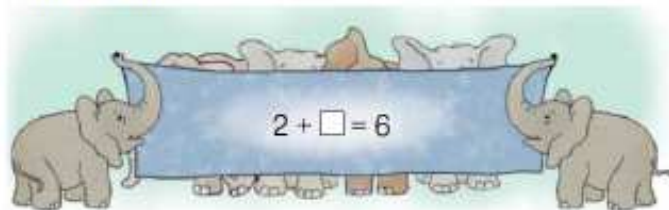
Наведемо для прикладу математичні завдання для учнів першого класу:

1. П'ять діток і п'ять хаток.

Кожній дитині по хатині. Що це?

2. Василько вищий за Маринку, але нижчий за Галинку. Хто з них найнижчий, а хто найвищий?

3. Скільки слонів за ширмою?

4. Мій рогатий кінь триногий добре знає всі дороги. Як захочу – він стоїть, а захочу – побіжить.

5. Скільки ложок не вміститься в коробку?

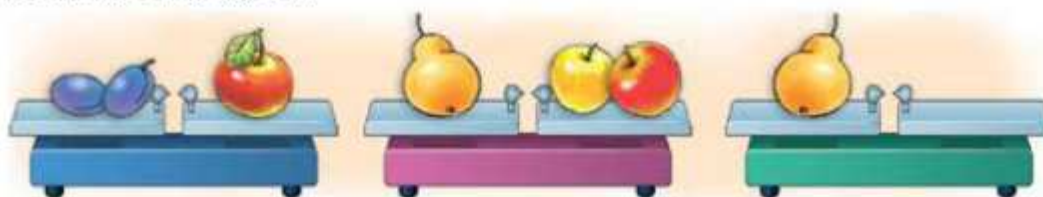
6. Хто тут зайвий? Назви кожен пташок. Напиши стільки паличок, скільки пташок.

7. На яку планету летить кожна ракета?

8. Скільки слив треба покласти на праву шальку терезів, щоб зрівноважити одну грушу?

Доцільно зазначити, що завдання, подані автором, забезпечують оволодіння учнями математичними знаннями, вміннями і навичками. Частина знань початкового курсу математики має практичну спрямованість і застосовується у повсякденному житті, що сприяє розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів – пам'яті, логічного, творчого і образного мислення, уяви, математичного мовлення тощо.

У результаті застосування запропонованих завдань розвиток пізнавальних інтересів молодшого школяра набуває таких важливих рис, як:

- «високого рівня активності та самостійності у вивченні математики;
- здатності зосереджувати увагу на навчальному завданні та з урахуванням його вимог, докладати цілеспрямованих зусиль для подолання труднощів у його виконанні;
- зосередженості уваги на пізнавальному завданні (насамперед, у

продуктивних видах діяльності)» [6, с. 165].

Щоб дивувати та відкривати учням нове на уроках математики у першому класі вчителю початкової школи необхідно дотримуватись певних принципів створення психологічного мікроклімату під час навчальної діяльності, а саме:

- забезпечувати свободу самореалізації кожного учня;
- створювати умови, при яких дитина не боялася б висловлювати свої, нехай ще не зовсім зрілі думки;
- пропонувати на вибір завдання для того, щоб першокласники отримали задоволення від досягнутого ними успіху;
- створювати проблемні ситуації, змістом яких є протиріччя, а ознакою – емоційне переживання;
- використовувати позитивний емоційний тон, партнерські стосунки у роботі з молодшими школярами.

Таким чином, використання завдань із підручника математики для першого класу загальноосвітніх навчальних закладів (за М. Богдановичем) дасть змогу вчителю формувати й розвивати у молодших школярів пізнавальний інтерес до вивчення математики, за умови, якщо буде здійснюватися його стимулювання, а також дотримання відповідного психологічного мікроклімату під час навчально-пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів : монографія / Надія Михайлівна Бібік. – Київ : Либідь, 1998. – 199 с.
2. Богданович М. В. Математика : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. В. Богданович, Г. П. Лищенко. – Київ : Генеза, 2015. – 159 с.
3. Василюк А. В. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський) / Алла Василюк, Мацей Танась. – Вид. 2-ге, уточ. й доповн. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2013. – 224 с.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Текст дані. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/> (дата звернення : 06.11.15). – Назва з екрана
5. Мартиненко С. М. Як зберегти психічне здоров'я дитини / С. М. Мартиненко // Початкова шк. – 2014. – № 5. – С. 41 – 43.
6. Новик І. М. Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів / І. М. Новик // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С.

(гол. ред.) та інші]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Випуск 47. – С. 160 – 166.

7. Щукина Г. И. Роль деятельности в учебном процессе : [кн. для учителя] / Г. И. Щукина. – М.: Просвещение, 1986. – 144 с.

СТВОРЕННЯ ПІДРУЧНИКА МАТЕМАТИКИ ДЛЯ 1 КЛАСУ: УРАХУВАННЯ ТРАДИЦІЙ І СУЧАСНОГО КОНТЕКСТУ

*Онопрієнко Оксана Володимирівна,
Інститут педагогіки НАПН України,
докторант*

Досягнення якісної і доступної для всіх дітей початкової освіти є гострою потребою часу. Одним зі шляхів розв'язання цієї проблеми виступає модернізація змісту навчання, яке має спрямовуватись на формування у молодшого школяра життєво необхідних знань і вмінь.

З часу набуття чинності постанови Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» (2000) розпочався принципово новий етап у розробленні змісту шкільної освіти – став діяти Державний стандарт початкової загальної освіти, нові навчальні плани і програми. Зміст початкового навчання уперше в історії вітчизняної освіти було суттєво збагачено діяльнісним компонентом, ціннісними аспектами виховання і розвитку учнів.

Нові цілі початкової освіти змінили методичні підходи до реалізації функцій підручників, а саме: встановлено курс на зменшення питомої ваги готової інформації на користь засвоєння учнями особистісно значущого, емоціогенного навчального матеріалу, набуття особистого досвіду творчої діяльності [4]. Водночас, якість чинних підручників викликає численні нарікання. Значна їх частина за суттю залишаються застарілими з огляду на методичні підходи і технологічну базу, оскільки не передбачають комплексного подання змісту навчання, отже, несповна реалізують компетентнісний підхід у навчанні учнів.

Нині, коли затверджено нову редакцію Державного стандарту і нові навчальні програми для 1–4 класів, особливо актуальною є необхідність створення сучасного шкільного підручника, де буде розгорнуто оновлений зміст навчання молодших школярів на засадах компетентнісного підходу.